Notis

Nya landskapsfynd av mjöllöss och deras parasitsteklar

[New provincial records of whiteflies (Homoptera: Aleyrodidae) and some of their parasites]

CARL-AXEL GERTSSON

I en tidigare översikt av den svenska mjöllusfaunan (vita flygare) presenterades bl a utbredningsuppgifter för främst södra och mellersta delen av landet (Gertsson 1987). Nedanstående förteckning är uppgifter som erhållits från insamlingsresor i Norrlands kust- och inland samt från Gotland 1988–1990.

Parasitstekelmaterialet är kläckt ur puparier från södra Sverige under 1986–1990.

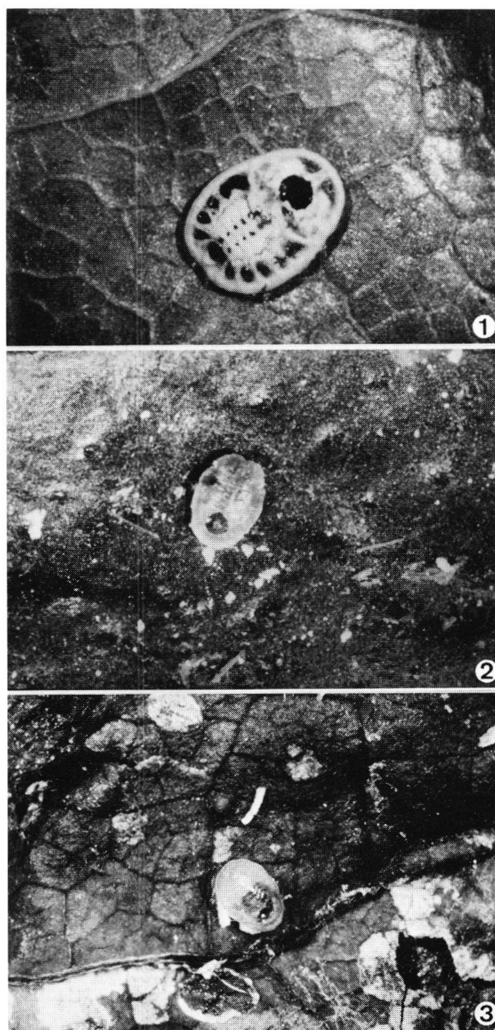

Fig. 1–3. Parasiterade puparier av mjöllöss. Foto: S. Kalt. – 1. *Encarsia margitiventris* ex *Aleurochiton aceris*. – 2. *E. tricolor* ex *Aleurotuberculatus similis europaeus*. – 3. *Euderomphale cerris* ex *Aleyrodes proletella*.

Parasitized whitefly puparia.

Mjöllöss

Aleurochiton aceris (Modeer). Gtl: Stenkumla, 4.viii.1990 på lönn (*Acer platanoides*).

Aleurolobus wunni (Ryberg). Gtl: Trullhalsar, 6.viii.1990. Med: Sillre vid foten av Hattberget, 30.vii.1988. Fynd på linnea (*Linnaea borealis*).

Aleurotuberculatus similis europaeus (Zahradnik). Gtl: Trullhalsar 6.viii.1990. Med: Åsäng, 30.vii.1988. Ång: Antjärn, 30.vii.1988. Nb: Älvsbyn, 27.vii.1988. Samtliga på lingon (*Vaccinium vitis-idaea*).

Aleyrodes lonicerae Walker. Gtl: Stenkumla, 4.viii.1990. Fynd från smultron (*Fragaria vesca*), jordgubbar (*F. x. ananassa*) och nejlikrot (*Geum urbanum*). Gstr: Gävle, 1.viii.1988 på knölklocka (*Campanula rapunculoides*), pipdån (*Galeopsis tetrahit*) samt älggräs (*Filipendula ulmaria*). Med: Sundsvall, 5.viii.1989 på kirskål (*Aegopodium podagraria*). Vb: Vännäs, 4.viii.1989 på smultron (*F. vesca*).

Aleyrodes proletella (L.). Gtl: Visby, 5.viii. 1990 på skelört (*Chelidonium majus*).

Asterobemisia carpini (Koch). Nb: Älvsbyn, 28.vii.1988. Äggsamling på blåbär (*Vaccinium myrtillus*). Naturligtvis osäkert, men endast denna art lever på blåbär.

Siphoninus immaculatus (Heeger). Gtl: Visby, 6.viii.1990 på murgröna (*Hedera helix*). Arten är tidigare endast känd från en fyndplats på Öland (Ossiannilsson 1955).

Parasitsteklar

Aphelinidae. *Encarsia aleurochitonis* (Mercet). Sm: Skruvby, 18.iv.1987. Ny för landet. Kläckt från *Aleurochiton aceris* på lönn.

E. borealis (Huldén). Gtl: Visby, 6.viii.1990. Ny för landet. Kläckt från *S. immaculatus* på murgröna. Fynd av denna stekel föreligger tidigare endast från Finland, där Huldén (1986) kläckte den ur *Pealius quercus*.

E. margitiventris (Mercet). Sk: Mölle, 20.ix.1986. Ny för landet. Från *A. aceris* på lönn. *Encarsia*-arterna gör ett tydligt runt utgångshål i pupariet (Fig. 1), vilket också bekräftats i finländska undersökningar (Huldén 1986).

E. moffsi (Huldén). Sm: Hovmantorp, 21.vi.1987. Från *Aleurotuberculatus similis europaeus* på lingon. Ny för landet. Har tidigare endast påträffats i Finland (Huldén 1986), men där ej från *A. similis europaeus*. Sk: Linnebjer (Lund), 17.v. samt 25.vi.1987. Från *P. quercus* på hassel resp. ek.

E. tricolor Förster. Sm: Hovmantorp, 25.vii. 1986. Ny för landet. Från *A. similis europaeus* på lingon (Fig. 2).

Eulophidae. *Euderomphale cerris* Erdös. Sk: Linnebjer (Lund), 14.xii.1986. Från *Aleyrodes lonicerae* på nejlikrot. Hall: Boberg, 13.viii.1986. Från *A. proletella* på skelört (Fig. 3). Ny för Halland.

Platygastridae. *Amitus minervae* Silvestri. Sk: Linnebjer (Lund), 17.v.1987. Från *P. quercus* på hassel. Sm: Hovmantorp, 21.vi.1987. Från *A. similis europaeus* på lingon. Ny för landet. Huldén (1986) kläckte sitt material ur *A. aceris*.

Tack till Karl-Johan Hedqvist, Vallentuna, som bestämt stekelmaterialet och till Bo-Göran Johansson, Levide Vall, Gotland, som lämnat värdefull information om botaniska lokaler. Anslag för undersökningen har erhållits ur Larsénska fonden, Entomologiska sällskapet i Lund.

Litteratur

Gertsson, C.-A. 1987. Den svenska mjöllusfaunan. – Ent. Tidskr. 108: 85–91.
Huldén, L. 1986. The whiteflies (Homoptera, Aleyrodoidea) and their parasites in Finland. – Notulae ent. 66: 1–40.
Ossiannilsson, F. 1955. Till kännedom om de svenska mjöllössen (Hem. Hom. Aleyrodina). – Opusc. ent. 20: 192–199.

Summary

Fourteen new provincial records of whiteflies are given from northern Sweden and from the island of Gotland. Six species of hymenopteran parasites new to Sweden were reared from puparia of whiteflies.

C.-A. Gertsson, Murarevägen 13, S-222 30 Lund, Sweden.

Bärbart elaggregat säljes

Honda EX 500, bensindrivet, lyser 4,5 timmar på full tank. Ger 330 W kontinuerligt (400 max) vid 50 Hz resp 400 (500) vid 60 Hz. En 125 W kvicksilverlampa kan drivas tillsammans med en 80 W (men ej två 125 W eller en 250 W). Nio år gammalt, servat och klart. Pris 2000 SEK.

Jan Fältström, Klosterplan 1 C, 294 00 Sölvesborg. Tel. 0456-117 90 (arb.), 0456-123 17 (bost.).

Recension

Johansson, R., Nielsen, E. S., E. J. van Nieukerken och Gustafsson, B. 1990. *The Nepticulidae and Opostegidae (Lepidoptera) of North West Europe*. Fauna Entomologica Scandinavica, Volume 23, part 1 & 2. Part 1: 415 s., 111 fig.; Part 2: 1122 fig. ISBN 90 04 08698 6, ISSN 0106-8377. E. J. Brill/Scandinavian Science Press Ltd. Leiden. Pris ca 700 SEK.

Efter 10 års arbete har nu nepticulidbandet i 'Fauna ent. scand.-serien' sett dagens ljus, inte utan inslag av vissa vedermödor på vägen dit. Sällan har väl heller ett verk varit så efterlängtat som detta, där den samlade kunskapen om alla Nordeuropas dvärgmalar (Nepticulidae) och ögonlockmalar (Opostegidae) presenteras. Fyra författare har sammanfört sina mångåriga erfarenheter av dessa intressanta småfjärilsfamiljer. Stoffet är så omfattande, att det inte rymts i en volym utan har delats upp i en textdel och en illustrationsdel så att man kan jämföra text och bild samtidigt.

Dispositionen är likartad den i tidigare volymer i samma serie. En historik inleder den allmänna delen varpå följer en utförligare beskrivning av Nepticulidae, som naturligtvis är den helt dominerande av de två behandlade familjerna med icke mindre än 120 behandlade arter. Larvstadiet får en osedvanligt fyllig redogörelse, vilket inte är förvånande med tanke på det intressanta levnadssättet och den betydande kunskap man samlat på sig under drygt ett sekel och i synnerhet under de sista decennierna. Fylogenin är däremot kortfattat beskriven och här hänvisas till nyligen publicerade uppsatser. Ett par checklistor följer därpå och det allmänna avsnittet avslutas med anvisningar om insamling, preparering och bestämning av dessa våra minsta fjärilar.

Den speciella delen (bestämningsdelen) inleds med ett mycket omfattande system av nycklar, täckande inte mindre än 60 sidor. Att ta fram dessa nycklar, som till väsentlig del berör tribus Nepticulini, måste ha inneburit ett mycket stort arbete och torde knappast stå i relation till användbarheten.

Varje art beskrivs noggrant men ändå inte vidlyftigt på 1–2 sidor. Könen behandlas var för sig liksom också deras genitalier. Diagnosen för varje art begränsas till det aktuella släktet, undersläktet eller gruppen, innebärande en viss inskränkning, men helt nödvändig med tanke på att jämförelsen med allehanda arter av liknande utseende annars skulle svälla ut till helt orimliga proportioner. Detta tillvägagångssätt kräver emellertid av läsaren vissa förkunskaper om systematiken hos nepticulidae. Diagnosen tar genomgående upp utseende hos imago, och han- resp hongenitalier. Utbredningen anges både regionalt och globalt.

Under rubriken 'Biology' upplyses om värdväxt(er), utseende hos larv, mina och kokong, samt om fenologin. Behandlingen av varje art avslutas ofta med noter med viktigt och intressant innehåll. Det kan gälla fastställandet av lektotyper, korta redogörelser för olika artsuppfattningar eller andra speciella omständigheter, som inte normalt har kunnat inpassas i den ordinarie beskrivningen.

Nästkommande avsnitt behandlar på motsvarande sätt tribus Trifurculini med en inledning av 17 sidor nycklar och sist, som ett fristående kapitel, följer den lilla familjen Opostegidae med 4 upptagna arter. Författarna understryker det stora behovet av observationer vad gäller biologin hos opostegiderna. Belysande är, att man i sista stund fick med helt nya uppgifter om värdväxten för *Pseudopostega auritella*. I sammanhanget kan man undra över uppdelningen av det gamla släktet *Opostega*, men det händer ju allt oftare att studier av insektsgrupper på världsbasis utmynnar i nya släkten, som grundar sig på allt finare detaljer, fr a i genitalierna. För den som inte arbetar med världsfaunan kan uppspaltningen i nya släkten kännas som en belastning. Del 1 avslutas med pricktabeller, där den detaljerade utbredningen i Norden (provinsvis), Baltikum och nordvästra Centraleuropa (landsvis) återges.

Del 2 innehåller inledningsvis 186 akvarellmålningar, undantagslöst av yppersta klass, föreställande imagos av samtliga arter, samt bilder av vingribbor (av representativa arter), han-, hongenitalier och minor, alla av Roland Johanssons hand. Man finner också en bildsvit av för bestämningen viktiga delar av larverna, såsom behåring, huvudkapsel och olika thorax- och abdominalsegment. Dessa teckningar kan väsentligen bara tolkas fullt ut tillsammans med bestämningsnycklarna över larverna.

Verket innehåller mängder av tidigare opublicerad information, varav kan nämnas alla kända hongenitalier och ytterligare data om larverna. I